

Vår dato
06.12.2024
Deres dato

Vår referanse
2024/12605
Deres referanse

Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet

Høringssvar fra Universitetet i Bergen - NOU 2024:14 Med lov skal data deles

Universitetet i Bergen (UiB) takker for muligheten til å gi innspill til NOU "Med lov skal data deles". Vi anerkjenner viktigheten av å regulere deling av data på en måte som balanserer behovet for åpenhet og tilgjengelighet med hensynet til personvern, akademisk frihet og forskningsintegritet. Forskning innen mange av våre fagdisipliner blir i stadig større grad drevet fram av data og det å ha tilgang til data. Det er derfor viktig at en lovregulering tar hensyn til:

- de ulike fagfeltenes behov, ivaretar den enkelte forskers faglige frihet, og gir forskerne mulighet til å kontrollere hvordan data brukes videre
- hvordan kostnader knyttet til bearbeiding av forskningsdata skal dekkes slik at dette ikke blir en byrde for forskningsinstitusjonene
- at forskningsdata har stor verdi for kommersielle interesser og dette i noen tilfeller kan være interesser som går på tvers av forskerens etiske overveielser

Med vennlig hilsen

Margareth Hagen
Rektor

Tore Tungodden
Universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen underskrifter.
This document has been electronically validated and therefore has no handwritten signatures.

Vår dato
06.12.2024
Deres dato

Vår referanse
2024/12605
Deres referanse

Generelle innspill

Formålet med datadelingsloven

UiB støtter formålet med loven om å fremme bruk av data fra offentlig virksomhet. Vi anerkjenner viktigheten av åpen tilgang til data for å styrke forskning, innovasjon og utvikling av produkter og tjenester. Fra UiB sitt ståsted er det viktig at loven balanserer åpenhet med nødvendige hensyn til personvern, sikkerhet, immaterielle rettigheter og akademisk frihet.

Åpenhet i offentlig sektor gjennom tilgjengeliggjøring av informasjon er avgjørende for å fremme kunnskap og samfunnsutvikling. Det er positivt at en ved å inkludere ordet forskning i den opprinnelige ordlyden fra direktivet, tydeliggjør at data fra offentlig virksomhet (i tillegg til forskningsdata) skal kunne gjenbrukes til forskning.

UiB mener at loven kan bidra til å skape et mer transparent og kunnskapsbasert samfunn, hvor forskere og innovatører får tilgang til nødvendige data for å drive frem ny innsikt og løsninger. Å lette prosessen rundt tilgang til data, vil dessuten kunne bidra til å kunnskap kan komme raskere i bruk til nytte for samfunnet. For eksempel hadde deling av data stor betydning for håndtering av pandemien.

Vi understreker betydningen av at loven balanserer ulike hensyn som nevnt over, slik at data kan deles på en ansvarlig og etisk forsvarlig måte. Videre er det fra UiB sitt ståsted viktig med et forutsigbart regelverk som fremmer og ikke hemmer forskeres motivasjon og insentiv til å dele data. Det er avgjørende at datadelingsloven ikke i praksis innebærer en innskrenking av forskerens autonomi sammenliknet med det som anses som beste praksis på området i dag.

Lovregulering av hvordan forskningsdata skal deles – til hinder for deling?

Det er viktig at lovreguleringen tar hensyn til forskningsdatas heterogenitet. UiB er bekymret for at lovforslaget kan begrense forskernes autonomi. Dersom forskere opplever at de mister kontroll over til hvilke formål delte forskningsdata kan brukes videre, kan dette i verste fall føre til mindre deling. Uforutsigbarhet knyttet til gjenbruk av delte data, kan også føre til at respondentene som bidrar med data blir mindre villige til å stille opp for forskningen.

Deling av forskningsdata har tradisjonelt vært regulert gjennom etiske retningslinjer og basert på institusjonelle, nasjonale og internasjonale policyer for åpne data og åpen vitenskap. I tillegg kommer juridiske reguleringer som dekker spesifikke aspekter ved datadeling - som personvern, informasjonssikkerhet, forretningshemmeligheter og immaterielle rettigheter. Aktører som EU og Norges forskningsråd (NFR) stiller også krav om deling av forskningsdata i sine finansieringsordninger. Begge krever åpen tilgang til forskningsdata finansiert gjennom dem, med unntak for spesifikke hensyn som sikkerhet, personvern eller kommersielle interesser.

FAIR-prinsippene (Findable, Accessible, Interoperable, Reusable) har fått stor betydning innen deling av forskningsdata. I Norge er disse prinsippene en del av den nasjonale strategien for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata, som understreker viktigheten av å gjøre forskningsdata så åpne som mulig, men så lukkede som nødvendig. UiB har i sin politikk for åpen vitenskap fastslått at data fra ansattes forskningsaktiviteter skal klargjøres og gjøres tilgjengelige for gjenbruk i tråd med FAIR-prinsippene. Ansatte oppfordres til å gjøre data tilgjengelige så tidlig som mulig i forskningsprosessen, og lagring og

Postadresse
Universitetet i Bergen
Forsknings- og innovasjonsavdelingen
Postboks 7800
N-5020 BERGEN

E-post:
post@uib.no
Organisasjonsnummer
874 789 542

Saksbehandler
Erik Sandquist
Telefon: 55589807
Mobil:
E-post: Erik.Sandquist@uib.no

Vår dato
06.12.2024
Deres dato

Vår referanse
2024/12605
Deres referanse

tilgjengeliggjøring skal skje i tråd med relevante juridiske rammer som personvern, informasjonssikkerhet, forretningshemmeligheter og immaterielle rettigheter (IPR). Dette reflekterer en balanse mellom åpenhet og nødvendige begrensninger.

Deling av forskningsdata har i liten grad vært lovregulert og hovedsakelig vært basert på anbefalinger og beste praksiser, noe som har gitt forskere fleksibilitet til å tilpasse delingspraksiser til spesifikke forskningsprosjekter og disipliner. Forskningsdata er svært heterogene på tvers av disipliner, og et lovverk som behandler alle forskningsdata likt kan være utfordrende. «Data» er i seg selv og slik det er definert i forslaget til datadelingslov en svært generell betegnelse. Det er ikke entydig hva ulike disipliner legger i denne betegnelsen. Det er forskjell på kvalitative og kvantitative data. Spesielt for kvalitative data kan det være stort rom for mistolkning av materialet dersom det tas ut av kontekst.

Lovregulering kan påvirke forskernes vilje til å dele data. Vilkåret for at datadelingsloven skal gjelde er at dataene «har blitt offentliggjort gjennom et institusjonelt eller emnebasert arkiv» (jf. lovutkastets § 8). UiB er bekymret for at en innsnevring av mulighetene for å regulere videre bruk av arkiverte data, i verste fall kan redusere forskeres vilje til å tilgjengeliggjøre sine data i arkivene.

Selv om forskere til en viss grad kan være forpliktet til å dele data når de mottar offentlig finansiering, vil juridiske føringer knyttet til på hvilken måte data skal deles, innebære en innskrenking av prinsippet om akademisk frihet. Etske retningslinjer gir forskere mulighet til å vurdere konteksten og ta beslutninger basert på spesifikke forskningsbehov. Juridiske føringer knyttet til lisensiering eller «gratis-prinsippet» kan oppleves som begrensende for forskernes kontroll over forskningsdatas videre bruk. UiB er, som våre forskere, opptatt av at forskningsdata ikke blir mistolket, men forstått i konteksten de ble samlet inn i. Ansvar for og hensynet til deltakerne i forskningen står høyt. Det å miste kontroll over hvordan data kan brukes i fremtiden kan oppleves som et brudd på tilliten mellom forsker og deltaker.

Dette kan også føre til at respondentene som bidrar med data blir mindre villige til å stille opp for forskningen. Dette kan særlig gjelde dersom det er uforutsigbart hvordan og til hva dataene skal brukes til. En adgang til ubegrenset utnyttelse eller bruk til for eksempel opptrening av kunstig intelligens, er faktorer som kan føre til at respondenter blir mindre villige til å bidra med sine data til forskning. De samme faktorene kan også bidra til at forskerne blir mindre villige til å dele data, og dermed velger å ikke publisere dataene i institusjonelle eller emnebaserte arkiv.

Lovregulering kan innføre krav til kvalitetskontroll og validering av data før deling. Selv om dette kan styrke tilliten til forskningsdata, kan det også medføre økt administrativ byrde for forskere. Det er viktig at slike krav balanseres slik at de ikke hemmer forskningsprosessen eller skaper unødvendige hindringer for datadeling.

Selv om lovregulering i stor grad er en videreføring og lovfesting av allerede eksisterende forskningsetiske prinsipper, krav fra finansører og beste praksiser, kan den likevel få utilsiktede konsekvenser. Institusjonelle og nasjonale policyer for åpen vitenskap har ofte vært basert på positive insentiver som anerkjennelse og sitering. En lovregulering kan endre denne dynamikken ved å innføre obligatoriske krav som kan oppleves som tvang, noe som kan undergrave den frivillige delingskulturen som har blitt bygget opp over tid, spesielt innenfor spesifikke disipliner.

Bevaring av åpne data

UiB mener at datadelingsloven bør spesifisere hvor lenge data skal være tilgjengelig for videre bruk og på hvilket nivå. Dette er viktig for å sikre at ressursene brukes riktig, og at en tar hensyn til teknologiske og

Postadresse
Universitetet i Bergen
Forsknings- og innovasjonsavdelingen
Postboks 7800
N-5020 BERGEN

E-post:
post@uib.no
Organisasjonsnummer
874 789 542

Saksbehandler
Erik Sandquist
Telefon: 55589807
Mobil:
E-post: Erik.Sandquist@uib.no

Vår dato
06.12.2024
Deres dato

Vår referanse
2024/12605
Deres referanse

miljømessige utfordringer ved lagring og veier dette opp mot samfunnsnyttens. Det må også avklares hvem som skal bære kostnadene ved lagring.

Selv om utvalget i kapittel 11.9.2 konkluderer med at det ikke ser grunn til å lovfeste kravet om bevaring av åpne data, mener UiB at loven bør spesifisere hvor lenge data skal være tilgjengelige. Dette er viktig for å balansere behovet for åpenhet og tilgjengelighet med de praktiske og økonomiske utfordringene knyttet til datalagring. Langvarig lagring av store datamengder medfører betydelige kostnader, og spørsmålet om hvem som skal bære disse ved langtidslagring bør omtales.

Videre bør loven ta hensyn til de teknologiske og miljømessige utfordringene ved lagring av store datamengder over tid. Energibehovet for datalagring er betydelig, og det er viktig å finne en balanse mellom tilgjengelighet og bærekraft. Varm lagring, som krever rask tilgang og høy ytelse, er kostbar og energikrevende. Kald lagring, som brukes for data som ikke er i aktiv bruk, er mer kostnadseffektiv og energibesparende. Ved å spesifisere en tidsramme for hvor lenge data skal være tilgjengelig, og på hvilket nivå, kan vi sikre at lagringskapasiteten brukes effektivt og at energiforbruket holdes på et nivå som er forenlig med miljø- og klimahensyn.

UiB anbefaler derfor at loven inkluderer bestemmelser om varighet for tilgjengelighet av data, med mulighet for forlengelse basert på forskningsbehov og samfunnsnytte. Dette vil bidra til å sikre en bærekraftig og ansvarlig håndtering av forskningsdata, samtidig som det fremmer åpenhet og tilgjengelighet i tråd med lovens formål. Klare retningslinjer for lagringstid, vil kunne bidra til at dataene kan brukes i fremtidige forskningsprosjekter og andre formål. Ved å ha bestemmelser om hvordan data skal oppbevares, kan man sikre at dataene opprettholder sin integritet og autentisitet. Dette er viktig for å kunne stole på dataene og deres opprinnelse, noe som er avgjørende for forskningskvalitet og pålitelighet.

Internasjonale implikasjoner

Det er en fordel for europeiske samarbeid at lovverket er harmonisert på tvers av Europa, samtidig som det er viktig at den norske implementeringen ivaretar nasjonale behov.

Norske forskere opererer ofte i et internasjonalt miljø hvor deling av data er regulert av ulike policyer og retningslinjer. En nasjonal lovregulering må harmoniseres med internasjonale standarder for å unngå konflikter og sikre at norske forskere kan samarbeide med internasjonale partnere. Uten slik harmonisering kan det oppstå utfordringer med datautveksling og samarbeid på tvers av landegrenser.

At det foreslåtte lovforslaget er en implementering av et EU-direktiv, innebærer at norske regler for datadeling vil være harmonisert med europeiske standarder. Dette kan lette europeisk forskningssamarbeid og sikre at norske forskere kan delta i europeiske forskningsprosjekter uten juridiske hindringer.

Lovforslaget kan bidra til at norske aktører kan gjøre seg nytte av og bidra til utviklingen av de såkalte Common European Data Spaces der European Health Data Space er det mest modne domeneinitiativet. Det kan også påvirke samarbeid i EOSC, men det er vanskelig på dette tidspunktet å si hva som blir effektene.

Det er imidlertid viktig å sikre at implementeringen tar hensyn til nasjonale særtrekk og behov, slik at forskere i Norge fortsatt har fleksibilitet til å tilpasse delingspraksiser til spesifikke forskningsprosjekter og disipliner.

Postadresse
Universitetet i Bergen
Forsknings- og innovasjonsavdelingen
Postboks 7800
N-5020 BERGEN

E-post:
post@uib.no
Organisasjonsnummer
874 789 542

Saksbehandler
Erik Sandquist
Telefon: 55589807
Mobil:
E-post: Erik.Sandquist@uib.no

Vår dato
06.12.2024
Deres dato

Vår referanse
2024/12605
Deres referanse

Økonomiske konsekvenser av lovforslagene

UiB mener at de økonomiske konsekvensene for offentlige virksomheter ikke er tilstrekkelig belyst i utredningen. Det er vanskelig å implementere lovforslaget uten en klar plan for hvordan og hvem som skal bære kostnadene ved datadeling.

Deling av data krever betydelige investeringer og en dataforvaltning som sikrer samfunnsnytte. Utredningen mangler en oversikt over kostnadene ved datadeling for offentlige virksomheter og myndigheter, og diskuterer i liten grad hvordan investeringer og driftskostnader skal dekkes. For at lovforslaget skal kunne implementeres, er det avgjørende at det finnes tilstrekkelige strukturer for deling av data og metadata. Dette vil sikre at data kan deles effektivt og med høy kvalitet, noe som er nødvendig for å realisere de potensielle gevinstene ved datadeling.

Det er også en risiko for at gevinster ved datadeling vil tilfalle private internasjonale aktører. Det er uklart hvordan dette skal gi gevinster i form av konkurransedyktig næringsvirksomhet, arbeidsplasser og forbedring av offentlig virksomhet lokalt, i Norge og Europa. Norge har mye data av høy kvalitet og verdien er anslått å være svært høy. Det er ønskelig at det investeres i Norge, for at vi selv kan nyttiggjøre norske data på tvers av sektorer og mellom offentlig og privat virksomhet.

Innspill til de konkrete bestemmelsene i lovforslaget

§ 8 Forskningsdata

Forslaget til § 8 representerer et viktig skritt mot økt åpenhet og tilgjengeliggjøring av forskningsdata. Det kan imidlertid være problematisk at forskningsdata som er omfattet av forslaget slik det foreligger, skal deles uten mulighet til å begrense videre bruk. Det er nødvendig å balansere behovet for åpenhet med forskernes rettigheter og etiske hensyn.

Forslaget til § 8 i datadelingsloven representerer et nytt lovkrav uten motstykke i gjeldende norsk rett. Forskningsdata er ikke omfattet av offentleglova, og ingen har derfor i utgangspunktet rettskrav på tilgang til eller deling av slike data.

Denne paragrafen fastsetter vilkår for anvendelse av forskningsdata som er helt eller delvis finansiert av offentlige midler og tilgjengeliggjort gjennom institusjonelle eller emnebaserte lagre. I henhold til merknader til de enkelte paragrafene inkluderer dette også data tilgjengeliggjort gjennom annen datainfrastruktur, som filer vedlagt publiserte artikler (s. 229). Når disse vilkårene er oppfylt, gjelder spesifikke regler om bruk, formater, standardlisenser, gebyrer, forbud mot enerettsavtaler og forskjellsbehandling. Dette innebærer blant annet at forskningsdata med tilhørende metadata skal registreres i nasjonal datakatalog.

Merknadene til § 8 slår fast at «dersom disse vilkårene er oppfylt kan forskningsdata viderebrukes til ethvert formål» (s. 235). Dette kan imidlertid være problematisk av flere grunner, blant annet: Videre bruk uten mulighet for å legge føringer, kan i verste fall føre til at data mistolkes, noe som igjen kan føre til feilaktige konklusjoner og misbruk. Forskere mister kontrollen over hvordan deres data brukes, noe som kan være uheldig for kontekstavhengige data. Manglende mulighet til for eksempel å begrense kommersiell bruk, kan dessuten komme i konflikt med enkelte forskeres verdisyn og etiske overveielser.

På den annen side er det viktig å anerkjenne at data som er finansiert av offentlige midler, bør være tilgjengelige for allmennheten. Dette fremmer åpenhet, samarbeid og videre forskning. Forskningsdata som allerede er tilgjengeliggjort, bør kunne stilles krav til, for å sikre at de brukes på en måte som gagnar

Postadresse
Universitetet i Bergen
Forsknings- og innovasjonsavdelingen
Postboks 7800
N-5020 BERGEN

E-post:
post@uib.no

Organisasjonsnummer
874 789 542

Saksbehandler
Erik Sandquist
Telefon: 55589807
Mobil:
E-post: Erik.Sandquist@uib.no

Vår dato
06.12.2024
Deres dato

Vår referanse
2024/12605
Deres referanse

samfunnet som helhet. En bør vurdere å definere hvor stor andel det offentlige skal være med å finansiere for at en skal kreve deling av data.

Mens legitime kommersielle interesser, opphavsrett og teknologioverføring med flere, er hensyn som er særlig nevnt i artikkel 10 Direktiv 2019/1024, kommer disse avgrensningene av publisering av forskningsdata ikke klart frem i utkastet til norsk lovtekst. Det er uheldig, da det norske forsknings-samfunnet i liten grad vil gå inn i direktivtekst eller forarbeid for å klargjøre rettstilstanden på dette punktet. Det kan føre til en misoppfatning av at slike hensyn ikke kan tas ved publisering av forskningsdata, og slik utilsiktet gi en norsk datadelingslov et videre virkeområde enn direktivet.

§ 9 Standardlisenser

Å innføre lovkrav om bruk av åpne standardlisenser fremmer bred tilgjengelighet og viderebruk av data, noe som er positivt for innovasjon og forskning. Samtidig er det viktig å ta hensyn til forskningsetiske prinsipper, akademisk frihet og behovet for å kunne begrense kommersiell bruk. En balansert tilnærming som inkluderer mer fleksible lisensieringsmuligheter kan bidra til å oppnå dette.

Forslaget til § 9 fastsetter at det ikke skal stilles vilkår for viderebruk av data, med mindre vilkårene er nedfelt i en åpen standardlisens og oppfyller kravene om å være objektive, ikke-diskriminerende, forholdsmessige og i allmennhetens interesse. I merknaden til paragrafen slås det fast at «slike lisenser skal ikke inneholde vilkår som begrenser adgangen til å viderebruke dataene» (s. 235). Vi anerkjenner at dette sikrer at data kan brukes bredt og fritt, noe som fremmer innovasjon og videre forskning.

Et annet viktig poeng med å benytte åpne standardlisenser er at lisensgiver fritas fra juridisk ansvar for dataene og den videre bruken av dem. Dette er fordelaktig for offentlige virksomheter, men det reiser også spørsmål om forskningsetiske prinsipper og tillitsforholdet til de som har deltatt i forskningen.

Forskere ønsker gjerne å dele data med andre forskere, men ikke nødvendigvis med kommersielle aktører som kan utnytte store datamengder uten nødvendigvis å bidra til samfunnsnyttige formål. Dersom offentlig finansierte og fritt tilgjengelige data blir brukt til privatiserte formål som patentering i legemiddelindustrien er dette en utfordring.

For å balansere dette kan det være aktuelt å benytte lisenser som begrenser kommersiell bruk, for eksempel: CC BY-NC (tillater distribusjon, remiksing og tilpasning, men kun for ikke-kommersielle formål), CC BY-NC-SA (tillater ikke-kommersielle bearbeidelser, som må lisensieres under samme vilkår) eller CC BY-NC-ND (tillater kun deling av verket i sin originale form for ikke-kommersielle formål).

Slik vi forstår forslaget, vil slike lisenser være i strid med denne lovbestemmelsen. UiB anbefaler generelt våre forskere å velge en mest mulig åpen lisens på forskningsdata for å sikre gjenbruk av dataene. Imidlertid er det forskjell på en anbefaling om lisenser som fremmer og forenkler gjenbruk og et forbud i lov om å stille vilkår til videre bruk.

§10 Gratis viderebruk av data

Lovforslaget bør tydelig definere hva som ligger i prinsippet om “gratis viderebruk av data” generelt, og forskningsdata spesielt, samt sikre at dette kan implementeres på en bærekraftig måte for forskningsmiljøene og -institusjonene.

I forslaget til lovtekst, står det i annet ledd at «Forskningsdata skal alltid være gratis.» Det er noe uklart hva som ligger i dette. Av boks 12.1 som redegjør for «Hovedprinsippene for betaling etter åpne-data direktivet» fremgår det at «Viderebruk av publiserte forskningsdata skal alltid være gratis» (vår

Postadresse
Universitetet i Bergen
Forsknings- og innovasjonsavdelingen
Postboks 7800
N-5020 BERGEN

E-post:
post@uib.no

Organisasjonsnummer
874 789 542

Saksbehandler
Erik Sandquist
Telefon: 55589807
Mobil:
E-post: Erik.Sandquist@uib.no

Vår dato
06.12.2024
Deres dato

Vår referanse
2024/12605
Deres referanse

understreking). Dersom hensikten er å speile dette prinsippet, er det uheldig at presiseringen om at det er snakk om forskningsdata som allerede er publisert, ikke er inkludert. Selv om loven først kommer til anvendelse for data som allerede «har blitt offentliggjort gjennom et institusjonelt eller emnebasert arkiv» (jf. lovutkastets § 8), kan formuleringen bidra til å skape forvirring knyttet til retten til å få tilgang til forskningsdata vederlagsfritt. UiB anbefaler derfor at denne presiseringen tas inn i selve lovteksten.

Databaser kan være underlagt enerett etter åndsverkloven § 24. I en del tilfeller vil opphavsretten til databaser med forskningsdata tilhøre forskerne, og ikke være overtatt av institusjonene. Det er i slike tilfeller ikke gitt at forskningsdata i alle tilfeller skal være gratis, da retten til utnyttelse tilhører privatpersoner. Slik teksten står i dag vil det ikke være mulig å publisere slike databaser.

Det er viktig at lovforslaget tar høyde for kostnader knyttet til anonymisering, tilrettelegging, sammenstilling og dokumentasjon av forskningsdata. Disse prosessene er avgjørende for å legge til rette for viderebruk av forskningsdata, men de medfører betydelige kostnader. Det er derfor nødvendig å vurdere hvordan disse kostnadene skal dekkes, slik at prinsippet om gratis viderebruk av data ikke blir en byrde for forskerne og forskningsinstitusjonene.

§14 Nasjonalt prioriteringsråd for deling og viderebruk av data fra offentlig virksomhet

UiB er kritisk til opprettelsen av et slikt prioriteringsråd, fordi det kan utfordre prinsippet om akademisk frihet og vil kunne fordyre prosessen med datadeling.

Når det gjelder aktiv tilgjengeliggjøring av forskningsdata (som er mest relevant for vår sektor), mener vi at forskningsinstitusjonene selv har kompetanse til å gjøre vurderinger av aktiv tilgjengeliggjøring av ytterligere data enn de datasettene av høy verdi som fremgår av de felleseuropeiske reglene i HVD-forordningen.

Avslutning

UiB ser frem til å fortsette dialogen om hvordan vi best kan balansere behovet for åpenhet og deling av forskningsdata med hensynet til personvern, etikk og akademisk frihet. Vi håper at våre innspill vil bidra til å forme en lovgivning som støtter og fremmer høy kvalitet og ansvarlig forskning, samtidig som den ivaretar forskernes insentiver og motivasjon for å dele data.